

1/3/2025

נושאונט מס' 70

דבר העורך

שלום לכם,

הפעם כולל הגיליון שלנו שני מאמרים שנכתבו על ידי אספנים מחו"ל: **פאולו גוליילמינטי** מאיטליה הוא כיום אחד מבכירי אספני התמטיקה בעולם, ומשמש כמזכיר הוועדה התמטית של ה-FIP. המאמר שלו עוסק בנקודה חשובה מאוד בתחום התצוגה – חומר בולאי המוגדר כ"גבולי". מהו חומר גבולי ומתי ניתן להשתמש בו בתצוגה תחרותית?

המאמר השני הוא פריט עטו של ידידי **רישארד פראנגה**, שהוא עורך הביטאון התמטי של האגודה התמטית הפולנית. המאמר מתפרסם כחלק משיתוף פעולה בין האגודה הפולנית ובין איל"ת. במסגרת שיתוף פעולה זה מאמרים פרי עטם של חברי איל"ת אשר התפרסמו ב"נושאון" או ב"נושאונט" תורגמו על ידי לאנגלית, ובהמשך תורגמו לפולנית על ידי רישארד והתפרסמו בביטאון שלהם.

החלק השני של שיתוף הפעולה הוא בכיוון ההפוך: קיבלתי מרישארד מאמרים באנגלית פרי עטו, ואני מתרגם את חלקם לעברית ומפרסם אותם בביטאונים שלנו. המטרה היא להרחיב את מאגר מחברי המאמרים שלנו, ולתת לקורא מידע ממקורות נוספים.

חשוב לי להדגיש שהכוונה היא ש"נושאון" ו"נושאונט" ימשיכו להתבסס על מאמרים "תוצרת עצמית", שייכתבו על ידי חברי האגודה. שילוב של מאמרים מחו"ל נועד לגוון את נושאי המאמרים מעבר לתחומי האיסוף והכתיבה של חברינו, אך בוודאי שלא להחליפם. בהזדמנות זו, אני קורא לחברי האגודה לצאת מקופסת האיסוף הרגילה, ולכתוב לנו מאמרים. כל מאמר מעניק הרגשה נפלאה לכותבו בעת פרסומו!

כל טוב,
יורם

גבול הטעם הטוב פאולו גולילמינטי

הקדמת העורך: המאמר מבוסס על הרצאה אותה נתן מר גולילמינטי בתערוכת הבולים העולמית שהתקיימה ברומניה בשנה שעברה. הנוסח העברי וחלק מההסברים הם שלי, אך הדוגמאות והרעיונות הם כולם של מר גולילמינטי.

* * *

הכל יודעים, כי במסגרת תצוגה תחרותית רשאי האספן להציג רק פריטים "כשרים". כמות הספרים והמאמרים אשר הוקדשו לשאלה "מה הם פריטים ראויים לתצוגה" היא עצומה, ואחת הסיבות המרכזיות לכך היא, שלא ניתן ליצור רשימה סגורה וסופית של מה מותר ומה אסור. כללי התצוגה הרשמיים מכירים בכך, שבמרחב שבין הפריטים המותרים בתצוגה לבין הפריטים האסורים קיים גם שטח אפור, ובו נעסוק במסגרת מאמר זה.

פריטים השייכים לתחום האפור הזה מכונים בעגה המקצועית "borderline material", ובעברית נכנה אותם בשם "פריטים גבוליים". כללי התצוגה מתירים להשתמש בפריטים כאלה, אך תחת מספר מגבלות. הראשונה שבהן היא מידת הצורך: מותר לנו להציג פריטים גבוליים כאשר אין חלופה אחרת, כלומר, אין בנמצא כל פריט בולאי כשר למהדרין אשר מסביר את הנקודה התמטית אותה הפריט הגבולי מראה.

כדי שהשופטים יתייחסו ברצינות לחומר גבולי, על המציג להקפיד ולדייק בתיאור הבולאי שלו. התיאור חייב לכלול הצהרה מפורשת כי מדובר בחומר בולאי גבולי, ולהצדיק מבחינה תמטית את השימוש בו. הכללים גם מציינים מגבלה של פריט גבולי אחד בממוצע למסגרת. אין לקחת הגבלה זו כפשוטה מבחינה מתמטית, אבל יש להבין מכך כי השימוש בחומרים גבוליים הינו מוגבל בהיקפו, ולכן כדאי לשמור אותו רק לנקודות בהן הדבר חיוני.

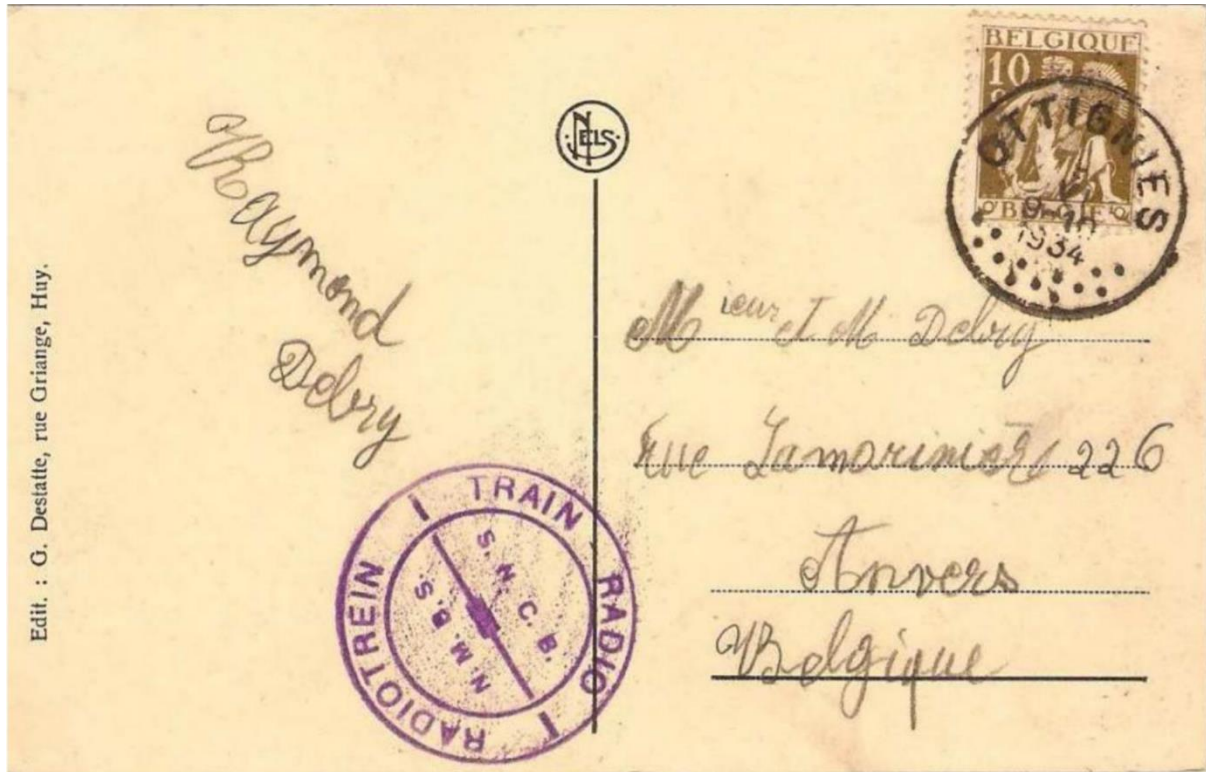
מייד אדגים שימוש מושכל בכמה פריטים גבוליים, אבל תחילה חשוב להבהיר כי מעל לכמה סוגי פריטים מתנוסס דגל שחור האומר אסור. פריטים כאלה אינם גבוליים – הם פשוט אסורים בשימוש. שוב, לא ניתן לספק רשימה סגורה של פריטים כאלה, ולכן נסתפק בכמה דוגמאות בולטות:

- × הנפקות של מדינות שאינן קיימות;
- × בולים של ממשלות גולות;
- × בולים של ארגונים שאין להם זכויות דואר (כגון קק"ל);
- × בולים ספקולטיביים המונפקים על ידי מדינות בניגוד לכללי ה-UPU;
- × גלויות דואר שאינן דברי בולים;
- × גלויות צבאיות (מהסוג המכונה Feldpost) שאין להם פטור מביול גם ללא חותמת צבאית ייעודית.

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

נעבור עתה לתיאור של פריטים גבוליים, אשר בנסיבות המקרה ניתן להצדיק את השימוש בהם. הסוג הראשון הוא של חותמת פרטית אותה מוסיף השולח למכתב עוד בטרם המשלוח. חותמות רשמיות של הדואר הן, כמובן, מותרות בתצוגה ללא כל סייג. הפריט הנראה להלן הוא גלויה שנשלחה בדואר בבלגיה בשנת 1934. על הגלויה מתנוססת חותמת פרטית המפרסמת את שירות ה"רכבת רדיו".

מה זה "רכבת רדיו"? בשנות השלושים הפעילה הרכבת הבלגית שירות מיוחד של שידורי רדיו (לרוב מוסיקה) בעת נסיעת הרכבת. בכל קרון הותקנה מערכת סאונד, אשר באמצעותה ניתן היה לשמוע את השידורים הללו. כיום שירות כזה נראה טריוויאלי, אבל בזמנו זה היה שירות יוצא דופן.

רכבות הן אחד מתחומי האיסוף שלי, ורציתי להציג את השירות המיוחד הזה. למרבית הצער אין שום פריט בולאי "תקני" המתייחס לשירות של "רכבת רדיו", ולכן אני עושה שימוש בפריט הגבולי הזה. בתיאור הפריט אני מציין מפורשות כי מדובר בפריט גבולי, משום שהחותמת היא פרטית, ושאין כל פריט אחר המתייחס לנקודה תמטית זו.

הדוגמא הבאה היא של הפריט הגבולי הנפוץ ביותר לדעתי: הדפסה פרטית על גבי דבר בולים. בצרפתית מכנים את ההדפסות הללו בשם "repiquages" – השתלות. אני מדגיש, כי אין מדובר בהדפסה פרטית באישור הדואר (סוג הפריט המכונה "printed to private order"), אלא בהדפסה פרטית לחלוטין: מישהו קנה בדואר דברי בולים בכמות גדולה, והדפיס עליהם באופן פרטי מסר שאותו הוא רצה להעביר.

במקרה המוצג כאן מדובר בדבר בולים מהודו משנת 1943. סוחר רכש כמות גדולה של דברי בולים אלה, והדפיס על צידם האחורי פרסומת לחומר הדברה נגד זבובים לבנים.

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

WHITE-POWDER.
For Exterminating Rats and Mice only.
The thing desired found at last,
something Rats will eat. Once eaten
death sure. Rats are smart, but
WHITE-POWDER beats them,
clears out from buildings in one

POST CARD
21007R
10 ADDRESS ONLY
INDIA POSTAGE

ESTD. 1914.
BROUNANT
KILLS
WHITE-ANTS. BUGS.
MOSQUITOS. FLIES,
COCKROACHES,
and all kinds of VERMIN PEST; even that
Infected Trees and under-ground Ant-heaps.
Flooring, Joists Woodworks, &c., in Buildings
in course of Construction can be made proof
against White-Ants by applying three
coats of BROUNANT.
Rs. 1/4 per quarter gallon; Rs. 2/4 per half
gallon. Rs. 4/4 per gallon. Five gallons
and over Rs. 4/- per gallon.
(Ex-godown)
WHITE-ANT KILLER CO.
13B, Jadu Pandit Koad, Calcutta.
SOLE AGENTS :—
FRANK ROSS & Co. LTD.
15/7, CHOWRINGHEE, CALCUTTA.
N. B.—Free Samples are not sent.

דבר בולים עם הדפסה פרטית. אני מציג את הצד האחורי של הפריט, החשוב מבחינה תמטית, יחד עם צילום חלקי של חזית הפריט, כדי להראות שמדובר בדבר בולים.

הס על הילידים האינדיאנים ביבשת אמריקה. זוהי מעטפה מקושטת עם פרסומת של תעמולה כנגד עבדות. הפרסומת שהינה פרטית לחלוטין, מדגימה את המסחר הטרנסאטלנטי באמצע המאה ה-19.

על פניו פריט זה אינו ראוי להיכלל במסגרת תצוגה תחרותית, והקורא ישאל בוודאי מה עושה אותו לפריט גבולי? התשובה היא, שמדובר במכתב ישן מאוד, משנת 1853, אשר באמת נשלח בדואר, והוא גם נדיר למדי. המציג כלל בדברי ההסבר שלו התייחסות לתעריף המשלוח, אבל הצהיר מפורשות שמדובר בפריט גבולי, אשר נכלל בתצוגה בשל ההדפסה הפרטית. אני מביא להלן את הקטע הרלוונטי מדף התצוגה של וולף ה.

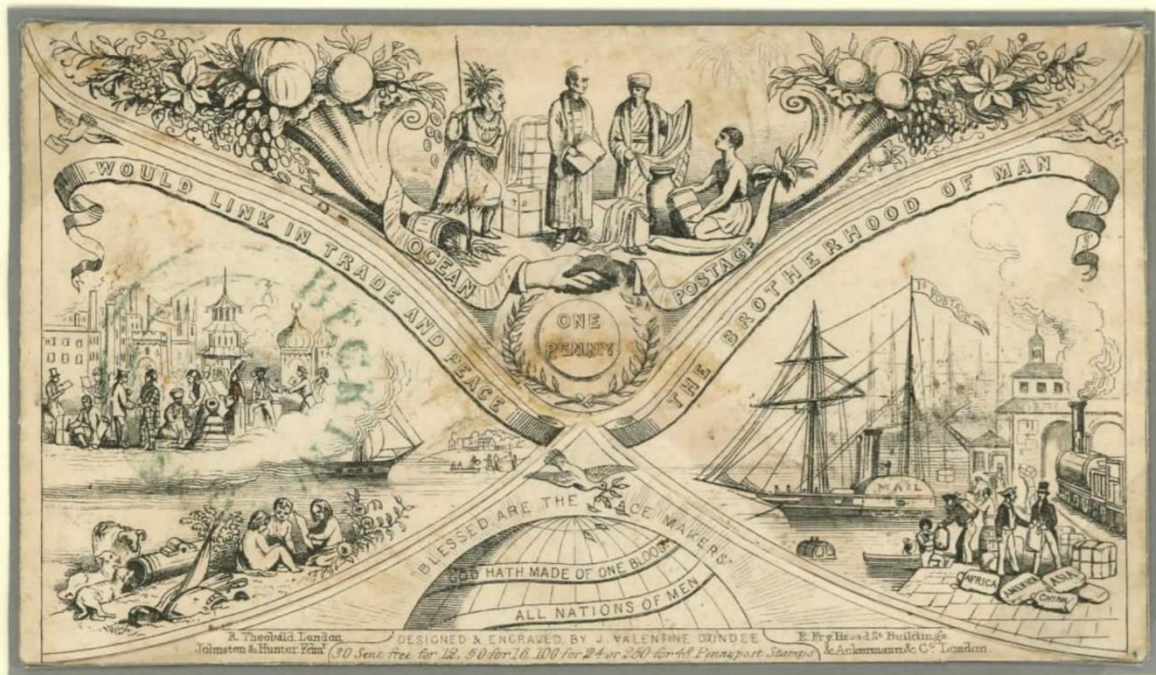
הפריט הזה חשוב מאוד לאוסף הרכבות שלי, משום שכאשר נבנתה רשת הרכבות באפריקה הסתבר כי הזבובים הלבנים, שהם נפוצים מאוד ביבשת השחורה, אוכלים את אדני העץ בקרונות הרכבות. הבעיה היא, שאין שום פריט בולאי ראוי לתצוגה המתייחס לחרק הספציפי הזה ולמאבק בו. הפתרון שלי הוא להציג את הפריט הגבולי הזה, כמובן תוך הסבר הולם המצדיק את השימוש בו.

אני רוצה להדגיש את חשיבות ההסבר הבולאי: אם לא אספק לשופטים הסבר בולאי הולם הם יגיעו למסקנה, שאינני מבדיל בין הדפסות פרטיות להדפסות רשמיות, והם יורידו לי ניקוד בסעיף הידע הבולאי. לעומת זאת, הסבר מלא ו"גילוי נאות" שמדובר בהדפסה פרטית ובפריט גבולי יתקבלו על ידי השופטים בהבנה, והם יסיקו שהתצוגה שלי שייכת לאספן עתיר ידע בולאי, מסקנה שהיא בהחלט רצויה לי.

סוג אחר של הדפסות פרטיות המהוות פריטים גבוליים הם מעטפות מקושטות. הדוגמה הבאה לקוחה מאוספו של וולף

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית
 בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

Clothes, tools and knickknacks were exchanged for furs, overtaxing not seldom the American Indians in barter deals.

(Valentines Anti-Slavery Propaganda-envelope (IX/44) 1853; only a few envelopes are recorded carried by the post; prepaid- from BECKING to BOMBAY –1/10 d.; demonstrating the early transatlantic trade, - nevertheless „borderline material“)

חלק מדף התצוגה של וולף הס עם מעטפה עם הדפס פרטי

בול הכנסה מהעיירה קטניה בסיציליה. הבול מראה את חותם העיירה, ובו חניבעל הפולש לרומא על גבי פילים.

דוגמאות נוספות לפריטים גבוליים הם בולי טלפון, בולי הכנסה ובולים עם הדפס רכב פרטי. כאמור, אין זו רשימה "סגורה", וניתן גם להתווכח על השאלה האם פרטי נתון הוא גבולי או לא. בכל מקרה, חשוב מאוד לא לחצות את גבול הטעם הטוב, ולא להרבות יתר על המידה בשימוש בפריטים כאלה.

פאולו גוליימינטי הוא מזכיר הוועדה התמטית של ה-FIP. תגובות למאמר יש להפנות למערכת.

סיפורה של פוקהונטס רישארד פראנגה

בשנת 1995 יצא לאקרנים סרט האנימציה ה-33 של חברת הסרטים של וולט דיסני "פוקהונטס". כעבור שלוש שנים הופץ גם סרט המשך בשם "פוקהונטס 2: מסע לעולם החדש". שני הסרטים הביאו את סיפור אהבתם של אישה אינדיאנית וחייל אנגלי על רקע היחסים הסוערים בין הילידים האינדיאנים בצפון אמריקה למתיישבים הלבנים.

פוקהונטס "כיכבה" בשני סרטי דיסני

שני הסרטים התבססו על אירועים אמיתיים בהיסטוריה של וירג'יניה האמריקאית. חלק מההיסטוריונים מתחו ביקורת על חוסר הדיוק של הסרטים ביחס לאירועים ההיסטוריים שהתרחשו כמעט ארבע מאות שנה קודם לכן. לרובנו ברור עם זאת, כי זכותם של יוצרי הסרט, שאינם שואפים ליצור סרט דוקומנטרי, להציג את הסיפור בצורה שתתאים יותר לטעם הקהל. אין ספק, כי היצמדות לעובדות ההיסטוריות

הייתה מסתיימת ביצירה שאינה הולמת לילדים, וסביר להניח כי גם צופים מבוגרים יותר היו מסתייגים מסיפור עצוב ועקוב מדם. לעומת זאת, במסגרת מאמר בעיתון בולאי ניתן לשאול מי באמת הייתה **פוקהונטס**, ומה היה סיפור חייה?

פוקהונטס הייתה אחת הדמויות המרתקות ביותר בהיסטוריה של ראשית ההתיישבות הקולוניאלית האמריקאית. היא נולדה כנראה בשנת 1596 (או סביב שנה זו), ושמה המקורי היה מאטואקה, שפירושו נוצה לבנה. השם "פוקהונטס" היה כינוי הילדות שלה, ופירושו "שובבה" או "שובבה קטנה". היא הייתה אחת מבנותיו הרבות של **פאוהאטאן**, המנהיג האינדיאני של רשת השבטים שישבו בחלקה המזרחי של וירג'יניה.

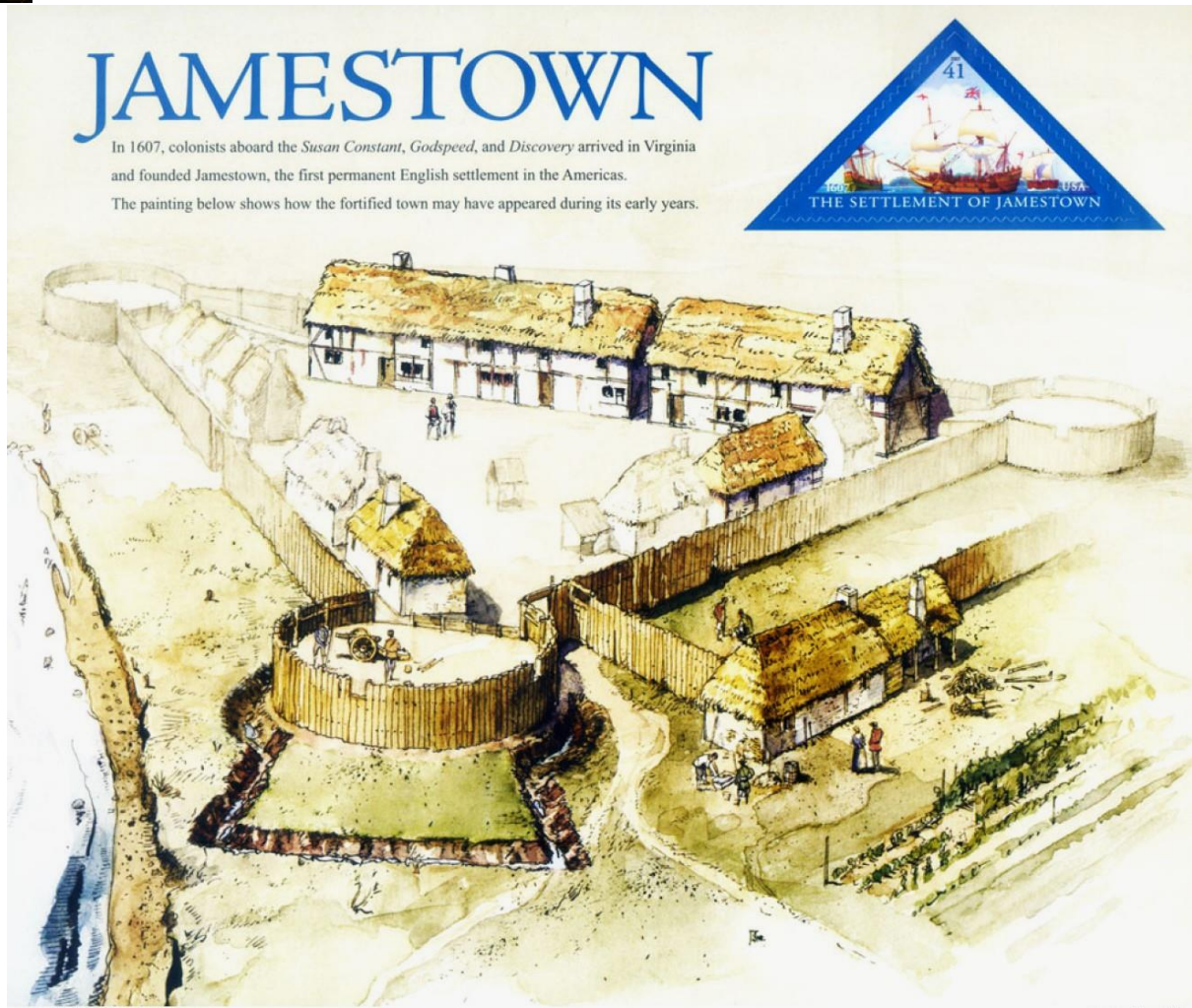
פאוהאטאן, אביה של פוקהונטס, הנהיג את שבטי האינדיאנים השונים במזרח וירג'יניה

בשנת 1607 השתנו החיים בחבל ארץ זה: שלוש ספינות אנגליות הביאו עימם 104 מתיישבים לאי הנמצא בדרום מזרח וירג'יניה. המתיישבים קראו לאי (וכן ליישוב אותו הקימו) בשם "ג'יימסטאון", על שם המלך האנגלי **ג'יימס הראשון**. היה זה יישוב הקבע השני של מתיישבים מאירופה באזור ארצות הברית של ימינו, לאחר סיינט אוגוסטין שבפלורידה, אשר נוסדה על ידי הספרדים ב-1565. אין פלא שהאתר בו קמה ג'יימסטאון הפך ברבות השנים לאתר תיירות.

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית

בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

בשנת 2007 הנפיקה ארצות הברית בול משולש דביק מאליו לציון 400 שנה להתיישבות בגיימססטאון. הבול הונפק בגיליון הכולל 19 בולים בחזיתו ובול בודד בצד האחורי, לצד איור של היישוב.

את ההנהגה של היישוב קיבל על עצמו חייל אנגלי, קפטן ג'ון סמית'. בדצמבר 1607 הוא הוביל קבוצת מתיישבים למסע צייד, ונלכד על ידי אנשיו של פאוהאטאן. על פי סיפורו משנת 1608 הוא ניהל שיחה ארוכה עם פאוהאטאן ובסופה שולח לחופשי. תיאור זה נשמע הגיוני, משום שסביר להניח, כי האינדיאנים ניסו להבין מה מטרת ההתיישבות הקולוניאליסטית באזור שעד כה היה שומם מאדם.

כעבור מספר שנים הציג קפטן סמית' גרסאות שונות לסיפורו, על פיהן חייו ניצלו הודות לפוקהונטס: האינדיאנים התכוונו להוציא אותו להורג, אך ברגע המכריע זינקה פוקהונטס מאי-שם, נשכבה עליו ומנעה בגופה את סקילתו למוות. פאוהאטאן לא היה מוכן לפגוע בביתו האהובה עליו, ושילח את סמית' לחופשי.

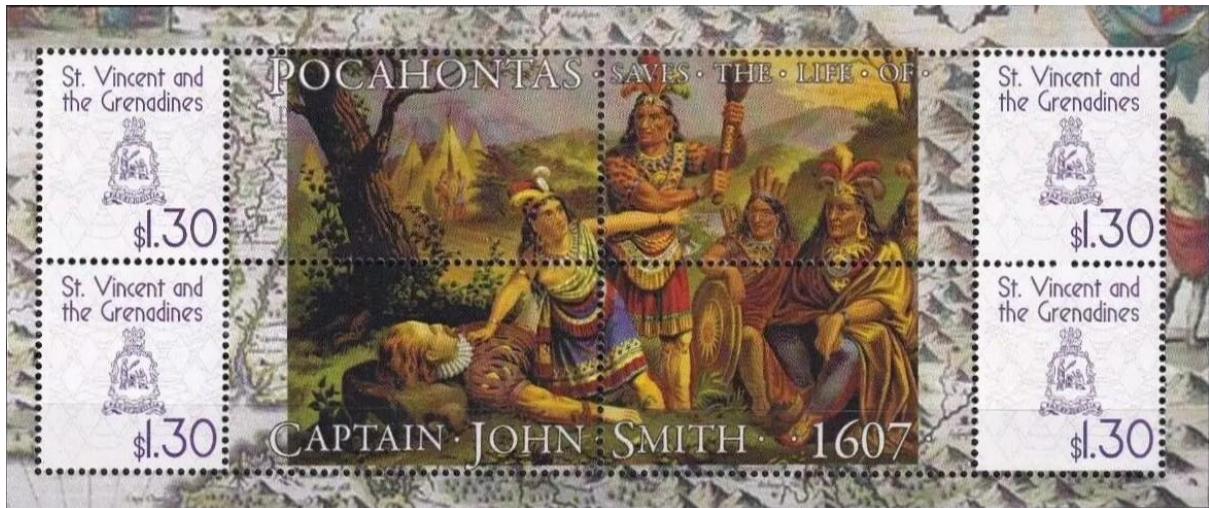
קפטן ג'ון סמית
עמד בראש המתיישבים

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

האם כך באמת היו הדברים? לי קצת קשה להאמין, והדיווח המאוחר נראה לי יותר כניסיון ל"שפץ" את הסיפור ולהכניס בו ממד דרמטי.

הסרט של דיסני הוקדש לסיפור אהבה כביכול בין ג'ון סמית' ופוקהונטס. לסיפור כזה אין תימוכין היסטוריים, ועל פניו הוא נראה בלתי סביר: ג'ון סמית' היה גבר בן 28, בעוד שפוקהונטס הייתה ילדה בת 11. יוצרי הסרט "הצעירו" את סמית' במספר שנים, ובמקביל העלו את גילה של הנערה האינדיאנית.

פוקהונטס מצילה את חייו של קפטן סמית'. גיליונית מזכרת מסנט וינסנט

פוקהונטס הביאה אוכל למתיישבים

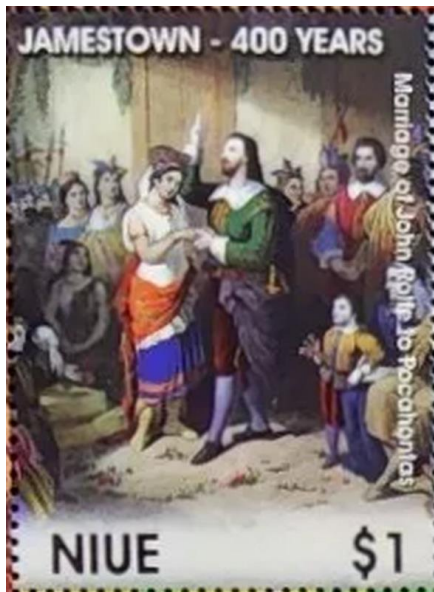
מבלי לקבוע מסמרות ביחס לנסיבות בהן שב סמית' לג'יימסטאון לאחר שהותו הקצרה בקרב האינדיאנים, נראה כי פוקהונטס הפכה להיות מבקרת קבועה בעיירה. לעיתים קרובות היא הביאה עימה מתנות אוכל מפאוהאטאן אביה, ובכך הצילה את המתיישבים הלבנים מחרפת רעב. מספרים, שלפחות במקרה אחד היא הזהירה את המתיישבים מפני מארב שאחד משבטי האינדיאנים מתכנן לטמון להם.

ג'ון סמית' חזר לאנגליה בשנת 1609, והיחסים בין האינדיאנים למתיישבים האנגלים הידרדרו עד לכדי מלחמה גלויה. באביב של 1613 פוקהונטס נלקחה בשבי על ידי הלבנים, והועברה לג'יימסטאון. בתמורה לשחרורה תבעו המתיישבים את שחרורם של שבויים שלהם מידי פאוהאטאן. במהלך תקופת השבי שלה היא קיבלה שיעורים בנצרות מכהן דת אנגליקני בשם **אלכסנדר וייקר**. בעקבות שיעורים אלה החליטה פוקהונטס להתנצר, ואימצה לעצמה את השם "רבקה".

ב-5 באפריל 1614 נישאה רבקה למתיישב בשם **ג'ון רולף**. לפי חלק מהמקורות המושל האנגלי **תומאס דייל** אפשר את הנישואים, למרות שפוקהונטס כבר הייתה נשואה לאינדיאני בשם **קוקום**, בטענה שהנישואים הקודמים לא היו נוצריים. כעבור שנה נולד

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

נישואיהם של פוקהונטס וג'ון רולף

לבני הזוג רולף בן שנקרא "תומאס" על שם המושל. נישואיה של פוקהונטס תרמו לסיום (זמני) של המלחמה בין המתיישבים לילידים בוורג'יניה.

בשנת 1616 הפליגה פוקהונטס, או בשמה העדכני רבקה רולף, יחד עם בעלה ובנה ועם המושל דייל לאנגליה. מטרת הנסיעה הייתה לגייס תמיכה בהתיישבות ביבשת החדשה, תוך הדגשת האפשרות להפצת הנצרות בקרב ילידי יבשת אמריקה. בהיותה ביתו של מנהיג אינדיאני התקבלה פוקהונטס בכבוד מלכים, והיא אף נפגשה עם המלך ג'יימס.

לאחר כשנה באנגליה יצאה משפחת רולף בדרכה חזרה לאמריקה. במהלך המסע חלתה פוקהונטס, כנראה בדיזנטריה או באבעבועות שחורות, והיא

נפטרה ב-21 במרץ 1617. כעבור כשנה מת גם הציף פאוהאטאן, ולאחר מותו ניצתה מחדש המלחמה בין האינדיאנים למתיישבים. ג'ון רולף ובנו שבו בשלום לוורג'יניה. ג'ון מת ב-1622, והבן תומאס ירש אחוזה גדולה של מטעי תה. צאצאיו נמנו על המשפחות הבולטות של וורג'יניה, ומעריכים כי כיום חיים כ-100,000 צאצאים של פוקהונטס.

מימין: קפטן ג'ון סמית. משמאל: הנחיתה במפרץ צ'ספיק.
הנפקה אמריקאית משנת 1907 לציון 300 שנה להתיישבות בג'יימסטאון.

דמותה של פוקהונטס נשכחה במידה רבה עד לתחילת המאה ה-20, כאשר תערוכה גדולה נערכה לציון 300 שנה לג'יימסטאון, אשר תרמה רבות לפופולאריות של סיפור המתיישבים בג'יימסטאון בכלל ובדמותה של פוקהונטס בפרט. התערוכה התקיימה בעיר נורפולק הסמוכה, שכן ג'יימסטאון עצמה ננטשה במהלך השנים וכיום היא אתר היסטורי בלבד. ביומה הראשון של התערוכה, ה-26 באפריל 1907, הנפיק הדואר האמריקאי סדרה בת שלושה בולים לכבוד ההתיישבות בג'יימסטאון. שניים מהבולים מציגים את ג'ון סמית' ואת הנחיתה במפרץ צ'ספיק, האתר שליידו נוסדה ג'יימסטאון.

איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית בית יואל, נמל ת"א 40, תל-אביב 6350671

פוקהונטס הייתה האישה השלישית
שהונצחה על גבי בול של ארצות הברית

הבול השלישי בסדרה מציג את דמותה של פוקהונטס, והוא מתבסס על דיוקן שצויר באנגליה בשנת 1616, בו היא נראית בלבוש יעקוביני. בכך הפכה פוקהונטס לאישה השלישית שהוצגה על בול אמריקאי, אחרי איזבלה מלכת ספרד ומרתה וושינגטון.

במאה ה-20 הפכה פוקהונטס לאייקון תרבותי. לא פחות מ-4 ספרים נכתבו עליה, ולצידם הופצו 7 סרטים, הראשון שבהם כבר בשנת 1924. היא הפכה לסמל לאומי של מסורות ילידיות, שבעיני חלק מהאמריקאים מהוות ניגוד תרבותי למסורות האירופיות.

מעטפה אמריקאית משנת 1942 ועליה פרסומת פרטית של חברת דלק אמריקאית העושה שימוש בשמה ובדמותה של פוקהונטס.

רישארד פראנגה הוא העורך של המגזין "טמטיק" הרואה אור בפולין, אשר מוקדש לבולאות תמטית. נושאי האיסוף שלו הם משחק הכדורסל ויין.